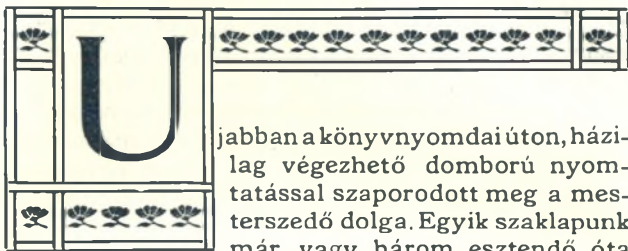

A DOMBORÚ NYOMTATÁS KÖNYVNYOMDAI ÚTON ❀ ❀

Ujabbban a könyvnyomdai úton, házi-
lag végezhető domború nyom-
tatással szaporodott meg a mes-
terszedő dolga. Egyik szaklapunk
már vagy három esztendő óta
nagyban kultiválja ezt az új eljárást s fővárosi,
de sőt még vidéki szaktársaink sorában is mind
nagyobb számmal akadnak, akik a kiszivárgott
hírek, meg itt-ott olvasható leírások nyomán
több-kevesebb sikerrel szintén megpróbálkoztak
véle. És az érdeklődés folyton nő, ami nem is
csoda, mert ez eljárás segedelmével kitünően
díszíthetjük egyes lapokból álló nyomtatványain-
kat, tehát a cégkártyákat, plakátocskákat stb.,
még pedig a nélkül, hogy valami igazán jelen-
tékenyebb kiadásunk volna rájuk. Ez a dolog
indított arra, hogy a könyvnyomdai domború
nyomtatásra vonatkozó tapasztalataimat Évköny-
vünkben röviden ismertessem.

A domború nyomtatáshoz szükséges stanca
készítése ugyan különálló mesterséget alkot, de
az egyszerűbb domború nyomatok stancáit azért
magunk is könnyű szerrel elkészíthetjük, bár egy
kis gyakorlat okvetlenül szükséges hozzá.

A stanca házilag való előállítását történhetik
Mäser-lemezekből, stereotípa segedelmével és
végül galvanoplasztikailag is. A Mäser-lemezes
stancák azonban nem domborodnak ki eléggé,
nem elég élesek s végül hamar elkopnak, miért
is azokat általános használatra nem ajánlom.

A stereotípa segedelmével következőképpen
állítjuk elő a domború nyomtatáshoz való stancát:
Először elkészítjük a nyers vázlatot s ehhez meg-
szedjük a szövegrészt, hogy lássuk, mennyi díszíteni
való helyünk marad fenn; csak azután dolgozzuk
ki tisztán a dísznek és domborításnak szánt rajzot,
még pedig megfelelő nagyságú olyan kartonlapon,
amelynek hátlapja vékonyan be van enyvezve.
Majd kivésve a kartonrajzot, megnedvesítjük a
kivágott rajz beenyvezett hátulsó oldalát és végül

ráragasztjuk egy másik kartonlapra. Megjegyzem, hogy ha némely helyen nagyobb mélyedés szükségeltetik, oda két kivágott rajzot ragasztunk. A rajz széleit éles késsel legömbölyítve, kész a domború nyomtatáshoz való matrica, melyet a stereotípiába adunk és — ha jól kiszáradt — betűmagasságra kiöntetünk.

Másik eljárása a stereotípiai úton előállítható stancáknak ez: Szintén elkészítjük a rajzot, mint az előbbeni eljárásnál, de már nem megenyvezett, hanem csak közönséges simított kartonon, azután egy kis ecsettel a mindnyájunk által bizonyára ismert tömöntő-pasztát rárakjuk, amely eléggé gyorsan szárad. Mélyebb részletekre kenhetjük kétszer-háromszor is, de mindig csak akkor, ha az előbbi réteg már megszáradt.

Az ilyen ólomstancák azonban nem alkalmasak finom vonalú rajzokhoz, mivel azokat nem lehet oly vékonyan sem papirosból kivágni és ragasztani, sem pedig tömöntő-pasztával fölrakni. E bajon csakis utólagos bevéséssel lehet segíteni. A tömöntödei úton előállított stancákat tehát csakis a közönségesebb munkákhoz használhatjuk, míg a komplikáltabb, vagyis finomabb és jobb rajzú domborítás már csak a galvanoplasztika segédelmével történhet. Az eljárás itt a következő: Elkészítve a rajzot jó puha ceruzával simított papirosra, majd tiszta és sima Mäser-lemezre másoljuk, úgy hogy a rajzot képpel lefelé a lemezre ragasztjuk, és a hátulsó oldalát hajtogató-csonttal vagy puha ceruzával addig dörzsöljük, míg át nem másolódott. Ekkor ugyancsak puha ceruzával utána húzzuk, hogy tisztán magunk előtt lássuk. Majd megkezdjük a vésést, de nem vésőtűvel, hanem szegből, vagy vastagabb tűből magunk készítette vésőkkel, amelyeket fanyélbe foglalunk. A véső laposan, — ékalakban legyen csiszolva, az elülnézet pedig (mely most lapos) — legömbölyítendő. A vékonyabb és vastagabb vonalokhoz még különféle nagyságú vésőre van szükségünk.

A legömbölyített szegélyű, domború nyomatok sokkal szebbek és természetesebbek, mint a sarkosak. Ezért szükséges a gömbölyű véső. A nagyobb betűk vésésekor azonban jobban ajánlható a vésőtű használata, mivel a betűk szebbek és élesebbek, ha sarkosak.

Véséskor arra kell törekednünk, hogy az összes domborítandó vonalak és felületek teljesen simák,

az alacsonyabb részekről a mélyebben fekvőkre való átmenetek pedig mindig tiszták és a különféle árnyalatokhoz alkalmazva vagy mérsékeltebbek, vagy meredekebbek legyenek. Tanácsoseleinte egyszerűbb dolgokkal kísérletezni, mivel a különféle mélyedések könnyen eltéveszthetők, mert a vésést homorúan kell csinálnunk, vagyis ami a leendő domború nyomaton kiáll, azt a lemezben mélyre vessük és fordítva: ami mélyebben fekszik, azt kevésbé mélyre vessük ki. Megemlítendő még, hogy a vésést túlságos mélyen ne kezdjük, nehogy a lemez alatt lévő papirost felvessük, ami domborításkor nagy egyenlőtleniséget okozna. A legmélyebbre való vésésnél is csak a fehér papirosrétegig szabad hatolnunk.

Ha kész a vésés, mint más galvanizálandó munkáknál szokás, viaszlenyomatot csináltatunk, melyen azonnal meglátjuk munkánk eredményét, mert megkapjuk a kész dombornyomatot. Ha esetleges hibákat látunk, azokat vagy a lemezen, vagy a viaszlenyomaton kijavíthatjuk. Kijavítás után a viaszlenyomatot egyszerűen galvanizáltatjuk. Egy, esetleg másfél napig a galvánfürdőben hagyva a viaszlenyomatot, olyan lemezt kapunk, amely néhány ezer domborítást is megbír.

A kész galvanót tégelyes sajtóba tesszük, amelynek igen kemény borítására levonatot készítünk. Ez a levonat arra szolgál, hogy mézgában kevert, törött kréta-pépet vastagon rákenjünk; a pépet ezután selyempapirossal letakarjuk, a galvanostancát pedig olajjal bekenjük, hogy a selyempapirossal letakart krétakeverék a stancába bele ne ragadjon. Ezután a sajtót lassan keresztül hajtjuk. A kréta-pép a domborulatokat egész tisztán adja ki, akárcsak az előbb említett viaszlenyomat. A fölösleges krétát éles késsel óvatosan levakarjuk s aztán a sajtót újra lassan keresztül hajtjuk. Egy-két percnyi száradás után a nyomandó színes festékkel levonatot készítünk, mely az alapnyomat, vagyis a háttér egyengetésére szolgál; egyengetés után pedig a nyomtatással egyszerre megkezdhetjük a domborítást.*

MITTERSZKY JÓZSEF.

* Jeles szaktársunk jóvoltából egy domborúan nyomtatott mellékletet is közlünk itten e tanulságos cikkecske illusztrálásául. A melléklet a galvanoplasztika segédelmével, azon módon készült, ahogyan azt cikkíró főntebb megírta s pompásan tanuskodik csinálójának jó ízléséről meg remek technikájáról. Ajánljuk az egész érdekes eljárást szaktársaink ügyelmébe. Szerk.